

Havrebjerg Kirke

Tekst og fotos: Bjørn Andersen, 2005-2006

Version 3.1 - 22.10.2006

Havrebjerg Kirke. Her var **Joachim Gynther** præst i 50 år på **Holberg's** tid og **Frederik Svane Africanus** hans degn i godt 20 år. Efter Gynther's død havde Africanus yderligere 15 år i sit kald. Begge d'herrer kom i karambolage, dels med Holberg, dels med hinanden.

Joachim Gynther - også kaldet **Ib Gynther** eller **Jochum Gynther** - var præst i Havrebjerg fra 1717 til 1770. Gynther var ikke meget anskrevet. Biskop Hersleb havde i 1740 og biskop Harbo havde i 1751 nogle temmelig kritiske bemærkninger om ham. Hersleb mente han prædikede 'med nogle spillende Klygter' og 'uden Fynd'. Harbo mente der ikke var megen mening i dét han foretog sig, og at hans konfirmationsforberedelse var til ingen nytte.

Africanus var degn og skoleholder fra 1749 til 1785, hvor han afgik pga blindhed og alder. Efter sin afgang flyttede han med sin kone til en lejlighed på Havrebjerg Mølle, men det varede - pga brand - kun et års tid. Derefter kom konen på aftægt hos en søn og svigerdatter i det nærliggende Gudum, mens Africanus blev optaget som fattiglem på Slagelse Hospital.

Billederne kan forstørres ved at klikke på dem.

Indhold

[Degnestolen](#)

[Africanus](#)

[Hus i Havrebjerg fra 1700-tallet](#)

[Gudum. Holberg's og Gynther's uenighed om Staklebro](#)

[Holberg og bønderne](#)

[Jeppe](#)

[Ældre kort](#)

[Henvisninger](#)

[Kronologisk oversigt](#)

Se også:

[Fire avisartikler i »sjællandske«, oktober 2006](#)

[Holberg's Breve](#)

Degnestolen i Havrebjerg Kirke. Degnestolen er skåret i egetræ i slutningen af den katolske tid, omkring år 1525. Oprindeligt har den stået i et kloster, formodes det - *måske* i Antvorskov - og er omkring Reformationstiden eller senere ført til Havrebjerg Kirke.

Et stykke af stolen er kun groft bearbejdet, men ikke arbejdet helt færdigt, hvilket tyder på at den *har* stået et andet sted - og et sted hvor noget af den har været skjult evt. af en pille. I dag står stolen i højre side af Havrebjerg Kirke, lige neden for alteret.

Der foreligger ikke noget præcist om *hvorfor* eller *hvornår* stolen er kommet til Havrebjerg, men den var der (tror jeg) på Holberg's tid.

Tidspunkter hvor degnestolen kan være kommet til Havrebjerg kan fx have været

- 1/ 1529 hvor koret blev udvidet,
- 2/ 1536 eller senere - som følge af Reformationen og nedlæggelsen af de katolske klostre,
- 3/ 1594 hvor altertavlen i Havrebjerg, der er fra 1400-tallets første del, blev indsat i nyt rammeværk, ligesom altertavlerne blev det i andre kirker,
- 4/ 1630 da prædikestolen blev opsat,
eller muligvis så sent som omkring
- 5/ 1770 hvor man ophørte med at bruge Antvorskov Klosters kirke (og hvor Joachim Gynther døde)

Der er daterede indskrifter på pulten i degnestolen fra 1582 og senere, bl.a. 1644, hvilket dog (umiddelbart) ikke siger andet end at stolen har været i brug - ét eller andet sted - på de omtalte tidspunkter. Om degnestolen er nævnt i inventariet for Havrebjerg Kirke fra 1673 eller andre skriftlige kilder fra 1500- og 1600-tallet vides endnu ikke.

At stolen er fra den katolske tid kan man fx se af billedet af en munk, der synes at åbne en dør.

Adskillige har skåret deres navnetræk i stolen, både på pulten og på rygstykket; om alle er skåret af degne, vides ikke. Ét af de mest markante navnetræk er skåret af **Frederik Petersen Svane Africanus**. Teksten står tydeligt, klart og selvbevidst; den findes øverst på gulten og strækker sig ca. fra midten og til højre ind under en senere opsats.

Teksten er (så vidt jeg kan tyde den):

Fredericus Petri Svane Africanus.

[e Africanus] + muligvis et årstal er delvist dækket af opsatsen.

Petri er en genitivform som fortæller at faren hed *Peter* til fornavn. Efternavnet *Svane* havde *Africanus* efter sin adoptivfar.

Africanus var født 1713 på Guldkysten som søn af en afrikansk kvinde og en dansk soldat. Han blev nogle år efter adopteret af Elias Svane, der var udsendt som præst, og som o. 1727 tog ham med til Sorterup - ikke så langt fra Havrebjerg - hvor han fik kald.

Sorterup Kirke.

Africanus blev student fra latinskolen i Slagelse i 1732, og fik en vis, muligvis ikke fuldstændig, teologisk uddannelse på Københavns Universitet. Han giftede sig med en pige fra Slagelse - Cathrine Marie Badtz (formentlig kaldet *Trine*) - og rejste med hende til Afrika i 1736 for at blive kateket, dvs. 'indfødt' kirkelig medhjælper.

Få år efter vendte først konen hjem, hvor hun slog sig ned hos sin svigerfar - Elias Svane. En del år senere fulgte Africanus. Han havde svært ved at finde sig til rette i Danmark og øjensynligt også svært ved at få arbejde der passede til hans uddannelse, men fandt dog igen sammen med sin kone og fik til sidst degnekaldet hos Holberg i Havrebjerg.

Om Africanus var Holberg's »kop te« er tvivlsomt, for Holberg var ikke meget glad for pietistiske gemytter, men der forelå en kongelig opfordring til at man ansatte ham i et ledigt degnekald, og den var det måske svært at sidde overhørig?

Holberg havde overtaget en degn i Havrebjerg-Gudum, **Andreas Romsgaard**, som han i 1749 gav embede i Tersløse (?), så formentlig har de »kunnet« med hinanden, selv om Holberg ytrer en vis kritik i et brev til sin foged, F. Bierre, 11.11.1749. Romsgaard havde accepteret de økonomiske vilkår for at være degn og skoleholder i Havrebjerg-Gudum - en række naturalieydelse, 6 Rigsdaler og en huslejeindtægt for degneboligen i Gudum, der var overflødig.

Africanus havde tilsyneladende accepteret samme vilkår, men han blev kort efter tiltrædelsen opmærksom på at der i juli 1740 var indgået en aftale om at pengelønnen i Havrebjerg skulle være 12 Rigsdaler. Så vidt vides var aftalen indgået uden medvirken af hverken Holberg eller en fuldmægtig for ham.

Holberg ville ikke betale det forhøjede beløb, han holdt sig til en kongelig forordning og tilføjede at han ville undgå at fæstebønderne skulle komme til at betale mere end der var bestemt. Argumentet var endvidere at den tidligere degn havde accepteret vilkårene, at Africanus også havde det, at *nogen* (underforstået pastor Gynther) havde pustet til ilden, og endelig at en forhøjelse kunne få afsmittende virkning i andre sogne. Formelt havde Holberg en god sag, men om den også var rimelig kunne diskuteres, for biskop Hersleb søgte at udvirke et kompromis, der dog ikke blev til noget. Først efter Holberg's tid blev lønnen hævet.

Muligvis har præsten og Africanus haft det fint med hinanden til at begynde med, men - efter Holberg's død - opstod der nogle banale konflikter mellem dem, hvor de søgte at chikanere hinanden efter bedste evne; det endte med at der i begyndelsen af 1756 blev nedsat en provsteret, som dømte Africanus til at gøre hvad han var sat til, til at acceptere at han ikke på nogen måde var præstens ligemand men hans underordnede tjener - og til ikke at gå omkring med bøsse; Gynther havde følt sig truet, fremgik det. Afskediget blev han ikke.

Det var ikke Africanus' sidste konflikt. Nogle år senere slog han en bondekarl under kirkelig undervisning, måske fordi karlen havde forstyrret - det kunne være hvad det ville. Men karlen slog igen, og det udviklede sig til et slagsmål mellem de to. - Africanus fik en irrettesættelse over at have indviklet sig i slagsmål, mens karlen måtte en tur i gabestokken.

Noget tyder på at Africanus gerne ville væk fra Havrebjerg og fortrædelighederne dér, men ikke kunne. Han forsøgte at få Brødremenigheden i Christiansfeld til at sende sig til Afrika. Brødremenigheden var imidlertid ikke interesseret, hvad enten man fandt ham problematisk eller at man fandt ham for gammel. Africanus måtte blive hvor han var.

Ikke så langt fra kirken og præstegården ligger et **bindingsværkshus med stråtag**; huset er fra 1777. Sådan byggede man ganske få efter Holberg på *hans* egn.

Gudum Kirke, den gang annekskirke til Havrebjerg. Her var Joachim Gynther også præst. **Gynther og Holberg kom uoverens om en bro - eller rettere en *forfalden* bro -**

ved Brorupgaard et sted på vejen fra Havrebjerg til Gudum Kirke. Før Holberg's tid var der af ukendte grunde rejst sag om broen, og der var afsagt kendelse om at den skulle genoprettes, men den forrige ejer - Johan Severin Bentzon - havde intet foretaget sig og har formentlig ikke meddelt Holberg at der forelå en dom, da det kunne få økonomiske konsekvenser for ham selv? Nu, engang omkring 1752-1753 - det vil sige flere år efter at Holberg havde købt Brorupgaard - beklagede Joachim Gynther sig over broens tilstand. Gynther havde hidtil passeret til hest eller til fods, må man formode, nu havde han med alderen fået behov for at kunne køre.

Hvis præsten hidtil havde kunnet komme til Gudum på alment acceptabel vis - hvad enten det skete ved at passere bro-stedet eller ej - ville Holberg med stor sandsynlighed have benyttet argumentet, for han benyttede andre argumenter af ringere vægt, så noget kunne derfor tyde på at der var en kerne af rimelighed i klagen. Efter Holberg's død etablerede eller retablerede Sorø Akademi en bro hvor den nuværende bro ligger, hvilket peger i samme retning.

Den nuværende bro ligger syd for den *gamle* Brorupgaard som stod på Holberg's tid; den er *sandsynligvis* opført hvor den omdiskuterede *Staklebro* stod. Alternativt kunne man tænke sig at den omdiskuterede bro stod tættere på Brorupgaard (gården må - efter sit navn at dømmes - oprindeligt have været anlagt ved en bro), men så måtte Holberg's påstand om at han slet ikke havde kendt til broens eksistens forekomme *helt* urimelig.

Da Gynther rejste klagen over broen skete det ikke til Holberg selv, som ellers var den ansvarlige og den mest nærliggende at henvende sig til, men til amtmanden. Enten havde Gynther på forhånd opgivet at henvende sig til Holberg, eller også var han lige så interesseret i at drille, som i at få broen retableret.

Holberg hævdede på sin side hverken at have haft kendskab til broen eller at have vidst at han skulle retablere den; begge dele *kan* have været rigtige - i det mindste til en vis grad, for det er svært at forestille sig at netop Holberg ikke har været godt rundt på sit gods. Men Holberg opfattede øjensynlig præsten som vanskelig og kværlantisk og fandt kravet om genopretning mindre rimeligt - og undlod derfor at retablere broen. Formentlig har han ment at når præsten hidtil *havde* klaret at komme til Gudum, så kunne han også gøre det i fremtiden, men han skrev intet om det, hvilket er påfaldende de andre argumenter taget i betragtning.

Holberg skrev - ironisk nok - i 1745 et par bemærkninger om nødvendigheden af at have heste for at præsterne kunne varetage deres kald, dog næppe bemærkninger der havde sigte på forholdene ved Brorupgaard eller på Gynther. Det var sidst i hans [betænkning om kvægsygen](#):

Om et Land udi Krigs-Tider paa eengang mistede alle Hæste, var det en ubodelig Skade, saasom en stor Deel af en Stats Styrke derudi bestaar. Hvad Stederne angaar, da ere der visse Lande, hvorudi Qvæg bedre kunde undværes end Hæste: udi Sverrig og Norge for Exempel ere Veyene af den Beskaffenhed, at man ikke kand komme frem uden til Hæst; saa at Mangel paa

Ride Hæste vilde foraarsage, at paa mange Steder Kirke-Tienester vilde ophøre, med mindre Præsten vilde reise til Annexet paa en Koe eller Stud, hvilket baade var uanstændigt og ugiørligt, og at gaae til Fods, helst om Vinteren, var et Martyrium.

Både Gudum Å og Skidenrenden løber ud i Tude Å. På billedet ses Skidenrendens udløb. Skidenrenden's løb er ikke akkurat som i ældre tid, siger folk fra Havrebjerg, som jeg talte med 20.9.2006; formentlig har åen ligget tættere på Brorupgaard. I dag er der et fald på omkring 1 meter fra renden til åen.

Tude Å går syd om Havrebjerg, passerer Trelleborg og løber ud i Storebælt ved Næsby Strand.

Holberg var i enhver henseende sparsommelig - og han ville ikke bruge penge, hvis han ikke kunne se en fornuftig mening i det, men var der dét, skete det at han var spendabel; han gav således flere hundrede rigsdaler til at renovere kirken i Havrebjerg. Om der var en fornuftig mening i bro-tilfældet og på dette tidspunkt, kan man ikke afgøre retfærdigt i dag, men der er indikationer på at der - i det mindste var - en *kerne* af rimelighed i præstens forlangende.

Det kan ikke vides med fuldkommen sikkerhed, men det fremgår af forskellige udsagn at **Holberg har skønnet på dygtige bønder** (se Epistel 29) og **interessert sig positivt for at hans fæstebønder havde rimelige vilkår**, og det ikke blot af næstekærlighed, men også af simpel økonomisk interesse. Holberg anså rimelige vilkår for bønderne for at være en væsentlig forudsætning for at godsdriften kunne give antageligt overskud; han nævner selv et par steder at han har givet sine bønder en økonomisk håndsrækning, dels i forbindelse med Gynther's klagemål, dels i Epistel 49:

Thi Bønder-Godsets Velstand er det rette Beviis paa Landmandskab. Jeg erindrer mig for mange Aar siden at have besøgt en fornemme Herre, paa hvis Gaard jeg saae ingen zirather; og da jeg forundrede mig derover, efterdi han var en bemidlet Mand, tog han mig ved Haanden, førte mig om, og visede mig sine Steen-Gierder, sine prægtige Skove, og sine Bønder-Gaarde, hvilke alle vare udi fuldkommen Stand. Jeg maatte da tilstaae, at han var større Landmand, end han syntes at være;

Og haver jeg søgt at efterfølge hans Fodspor paa mit eget Gods, hvilket da det faldt i mine Hænder, var i bedrøveligere Tilstand, end nogen kand imaginere sig. Men førend jeg søgte at rense mine Fiske-Parke, at anlegge Frugt-Hauge ved Gaarden, hvor ingen var, eller at pynte paa Værelser, lod jeg de forfaldne Bønder-Gaarde enten forbedre, eller af Grunden opbygge, forsynede dem med Besætning, og lettede Bønderne deres Hoverie. Og, da jeg saadant havde gjort, kaldede jeg dem sammen, og sagde: Nu haver jeg gjort mit; nu maa I gjøre eders.

Thi det er herved at mærke, at der ere tvende Maader, hvorved Bønder fordærves; Een, ved at ikke rekke dem Haanden, naar de trænge; En anden ved at lade dem faae, hvad de peege paa, saasom de ved for megen Hielp

henfalde til Ladhed og Skiødesløshed.

Jeg er ingen Landmand, kand ey heller udi mine Omstændigheder det være; men jeg tager Hoved-Posterne i Agt, og befinder mig derved bedre, end mange, der subtilisere og konstle paa alting. Det er med Agerdyrknings Videnskab ligesom med Philosophie: Nogle legge Vind paa Hoved-Ting, og lære noget; andre fordybe sig udi Transcendentalske Sager, forvilde alting, og vide intet.

Niels Andersen som »Jeppe« i Kalundborg 17.9.2004, bagest skuespillerne Henrik Koefoed og Kirsten Olesen. Niels Andersen har etableret [HolbergTeatret](http://www.holbergteatret.dk).

Det er nærliggende at gå til »Jeppe« når talen er om Holberg's forhold til bønderne, men komedien - der er fra 1722, dvs. længe før Holberg for alvor gav sig til at interessere sig for landbrugsøkonomi og for bøndernes forhold - har en ganske speciel karakter, den foregår på landet, en bonde er hovedperson, mens den handler ikke om forhold på landet, og der er ikke tale om en karakterkomedie, for »Jeppe« er en farce, en grovkornet komedie der kunne have foregået mange forskellige steder. Holberg har ikke skrevet komedien for at tilskuerne skal have ondt af de stakkels bønder, og han lægger heller ikke op til en psykologisk analyse af Jeppe, selv om denne et sted siger, at nok drikker han, men man siger ikke hvorfor.

Når Jeppe er så langt nede som han er, en dovenkrop, en drukkenbolt, en hanrej, en mand der tæskes af sin kone, er det af én eneste grund, at hans op- og nedture kan blive desto større. At farcen kan blive så grotesk som muligt.

Dertil kommer at Jeppe lå så langt fra Holberg's - senere - forestillinger om hvordan en bonde kunne og burde bære sig ad som tænkes kunne.

Holberg ville - men det er 15-20 år efter »Jeppe« - gerne fremme bøndernes sag. Han ville som godsejer gerne støtte dem økonomisk hvis de brugte hans støtte konstruktivt, dvs. til at fremme deres egen økonomi og dermed Holberg's. Han havde stor respekt for dén forstandighed og indsigt som dygtige bønder havde, men han tænkte ikke i demokratiske baner. Holberg var - i det grundlæggende - tilhænger af systemet, og anså bøndernes hoveri som en vigtig del af landets økonomi.

Holberg var en indsigtfuld godsejer, en stor forfatter og dén der for alvor lancerede oplysningstidens tanker i Danmark og Norge, men man kan ikke se ham som en forårsbebuder på landbrugsområdet, én der foregreb de senere landboreformer.

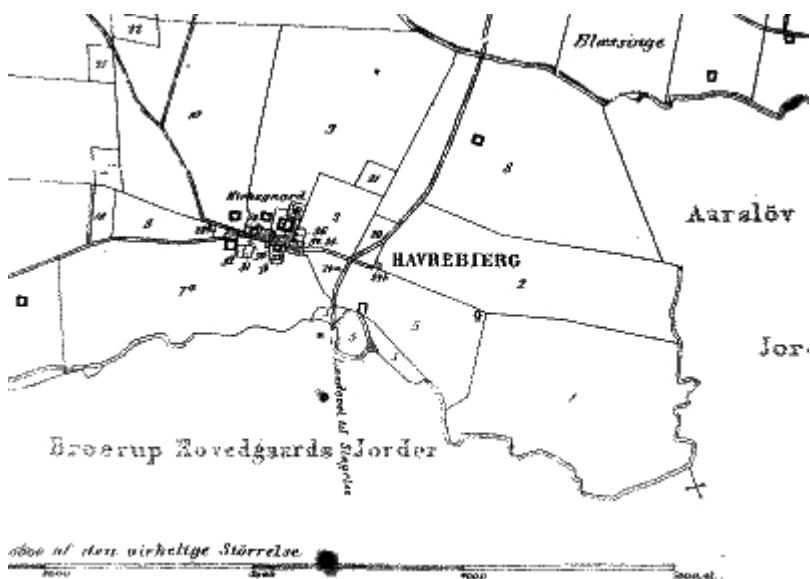
Se evt.:

- [»Jeppe på Bjerget«](#). Udkast til kapitel i min bog: *»Et åbent sind. Om Holberg's tænkning«* [pt. fylder kapitlet ca. 60 s.; ca. 1,0 MB].

- Henrik Lyding's magisterkonferens om Jeppe gennem tiden: [»Komisk nar og tragisk helt«](#) (1985) [PDF; 1,3 MB]
-

Ældre kort over Havrebjerg By og området ved Brorupgård [ca. 1860] (udsnit).

Havrebjerg Kirke lå i Havrebjerg, mens Gudum Kirke ca. 1 km syd for Gudum landsby - i nærheden af en vandmølle. Før landboreformerne lå bøndergårdene samlet i landsbyerne, og derfor var der kun få bebyggelser ude ved markerne. Landskabet var øde, vejene ikke gode. Når man skulle fra ét sted til et andet, måtte man gå, ride - eller age med stude. Der var store og våde engområder i lavningerne og tæt på åerne. Skulle man fra Havrebjerg Kirke til Gudum Kirke, ville den nemmeste vej være højtliggende og passere steder hvor der lå mindre bebyggelser eller landsbyer som Lille Valby. Sandsynligheden taler for at vejen har haft næsten samme forløb som den nuværende.

Dette kort og de følgende kan forstørres ved at *klikke* på dem.

Kort- og Matrikelstyrelsens kort fra 1789

Oktober 2006: De følgende udsnit er fotograferet efter et matrikelkort fra 1789, der er tegnet af Stockfleth. Kortet befinder sig i arkivet hos Kort- og Matrikelstyrelsen i København NV. Kortet er omtegnet i 1861, fremgår det af en bemærkning på bagsiden.

Forskellige topografiske detaljer er *ikke* tegnet ind på kortet, fordi formålet var et andet - at aftegne matriklerne. Én af de ting der ikke er tegnet med er Skidenrenden, der løb ind i Tude Å, lige øst for Brorupgaard.

Kort- og Matrikelstyrelsen arbejder på at lægge sit historiske kortmateriale på nettet; det forventes at det omtalte matrikelkort vil blive lagt ud i sin helhed.

Havrebjerg By. Kirken øverst th. Den gamle præstegård (der er nedbrudt) ligger lige syd for kirken.

Vejen fra Havrebjerg Li, syd om åen, og forbi Brorupgaard.

Området nord for Tude Å fra landevejen Kalundborg-Slagelse og et stykke mod øst.
Tv lå en vandmølle med tilhørende møllegård. Th lå en vindmølle på toppen af møllebakken.

Brorupgaard, yderligere forstørret. To af længerne synes at være blevet flyttet efter at kortet oprindeligt blev tegnet i 1789.
Skidenrenden til Tude Å fra sydlig retning synes ikke at være tegnet ind.
Vejen mod øst (mod Gudum Kirke) går fra landevejen Kalundborg-Slagelse og syd om Brorupgaard; der har været en stikvej ind på gårdspladsen.

Henvisninger

Ludvig Holberg:

- »Holbergs Breve«, udgivet af Verner Dahlerup, Holbergsamfundet af 3. December 1922, Gads Forlag, København 1926. Se også: [Holbergs Breve](#). H.G. Olrik er en smule skeptisk ved nogle af Dahlerup's kommentarer. Nogle breve er optrykt i sidste bind af Billeskov

Jansen's Holberg-udvalg, se nærmere på: <http://bjoerna.dk/Holberg/12-bind-indhold.htm> og under bogstavet 'B' på: <http://bjoerna.dk/Holberg/paa-nettet.htm>.

- »Ludvig Holbergs Tre Levnedsbreve 1728-1743« ved A. Kragelund, Gads Forlag, København 1965.
- 'Betænkning over Qvæg-Sygen, 1745'. Digital udgave: <http://bjoerna.net/holberg/Kvaegsyge.htm>
- Lars Roar Langslet: »Den store ensomme. En biografi om Ludvig Holberg«, Gyldendal, København 2002.
- BA: Internetsider om Holberg, se: <http://bjoerna.dk>
- BA: Havrebjerg Kirke, se: <http://bjoerna.net/havrebjerg> [denne side]

1700-tallet:

- Tyge Krogh: »Det store natmandskomplot. En historie om 1700-tallets kriminelle underverden«, Samleren, København 2000. Se kommentar i BA: [»Et åbent sind?«](#).

Brorupgaard og Havrebjerg-egnen:

- H.G. Olrik: »Brorupgaard i Ludvig Holbergs eje«, C.A. Jørgensens Bogtrykkeri, 1946. H.G. Olrik er en smule skeptisk ved nogle af Dahlerup's kommentarer.
- Karen Schousboe (udgiver): »En fæstebondes liv. Erindringer og optegnelser af gårdfæster og sognefoged Søren Pedersen, Havrebjerg (1776-1839)«, Landbohistorisk Selskab, 1983. Bogen handler primært om forholdene efter Holberg, men der er mange oplysninger om forholdene før landboreformerne og også et par oplysninger om Holberg's eftermæle som godsejer; han var en mere indsigtfuld godsejer end sin forgænger, siges det.

Havrebjerg Kirke:

- »Danmarks Kirker«, Holbæk Amt 12, Nationalmuseet 1985

Frederik Svane Africanus og Joachim Gynther:

- Anders J. Eriksholm: »En Degn i Havrebjerg«. Oprindeligt trykt i »Historisk Aarbog 1907«, Udgivet af Historisk Samfund for Holbæk Amt Genoptrykt på: <http://bjoerna.dk/Holberg/Africanus.htm>. Artiklen korrigeres på flere punkter af Holger Hjelholt i »Holberg Aarbog« for 1924.
- Holger Hjelholt: »Småtræk om Holberg som godsejer« i: »Holberg Aarbog«, 1924.
- Bjørn Kornerup: »Holberg og Degnen i Havrebjerg« i: »Holberg Blandinger«, 1939.
- Christian Elling: »Om Brorup og Tersløsegaard« i: »Holberg Blandinger«, 1941.

- H.E. Sørensen: »*Fredericus Africanus. De danske på Guldkysten. Roman*«, Melbyhus, Skærbæk, 1992. H.E. Sørensen præsenterer sin bog således:

Frederiks forældre var en soldat fra det danske fort Christiansborg i det nuværende Ghana og en indfødt pige. Drengen er velbegavet og adopteres af fortets præst, der tager ham med til Danmark, hvor han som den første vestafrikaner kommer på universitetet for at studere til præst. Her bliver han grebet af pietismens krav om fromhed og bod, men møder samtidig håndværkerdatteren Trine, den forførende adelsfrøken Constance og luderens Grete. Sammen med Trine rejser han til Afrika, hvor han under hastigt skiftende guvernører involveres i slavehandel, intriger og mytteri. Trine rejser hurtigt hjem, og efter 12 års tjeneste følger Frederik efter. De genforenes, og han bliver degn under Holbergs gods. En farverig og spændende historisk roman fra den gang, Danmark havde kolonier i Afrika og Vestindien. Og samtidig en historie om et menneske, der har dybe rødder i to vidt forskellige kulturer, men som ikke føler sig hjemme i nogen af dem, bygget over en virkelig skæbne fra 1700-tallet.

Kronologisk oversigt

1717	LH ansættes som professor; lønnes af fæsteafgifter som han selv må inddrive.	F.J. Billeskov Jansen. Indledning til LHs betænkning over kvægsygen.
1722-1728	»Jeppe på Bierget« [1722] opføres i København og udgives i bogform.	-
1730-1746	Pietismen. Teatervirksomhed må indstilles.	-
1734 ff.	Bonde fra Ugerløse bliver dræbt. Efterforskning. Sagen om Natmandskomplotet.	Tyge Krogh: »Det Store Natmandskomplot« .
1735	LH yder lån på 1.000 Rdl til Johan Severin Bentzon. Fmtl. efter råd eller opfordring fra søstersønnen Christian Tostrup . CT var søn af Sophie Holberg og præsten Nikolai Tostrup . CT var foged på Brorupgaard fra o. 1730; 1735 blev han (formentlig ved LH's mellemkomst) Universitets-Ridefoged i Roskilde; han bosatte sig på Skt. Jørgensbjerg og døde i 1744].	Olrik, 1946, s. 7 ff. Mht Tostrup: Jf. Elling 1939, s. 53.
1736	LH yder lån på 6.000 Rdl til Johan Severin Bentzon.	Olrik, 1946, s. 7.
1737-1751	LH Kvæstor for Universitetet.	-
1739	Chr. VI's Skoleforordning af 1739 og plakat af 1740. Tersløsegaard's ladegård var (fmtl.) fra dette år.	Kornerup 1939, s. 30. Elling, 1941, s. 55.
1740	1/ LH overtager Brorupgaard; købekontrakt af 13.4.1740. LH køber bøndergods i Aarslev By (pantebrev til Kongen var uindfriet ved LHs død). LH forpagter Havrebjerg Kongetiende af Slagelse Hospital. 2/ 8.7. møde blandt jordejerne om degnenes vilkår og om skoleforhold (LH er, så vidt vides, ikke repræsenteret).	Olrik, 1946, s. 7 ff. + 23.
1744	Christian Tostrup, Holberg's søstersøn, universitets-ridefoged i Roskilde, dør.	-
1745	1/ 2.5.: LH køber Tersløsegaard. 2/ LH tilkøber Stillinge Kirketiende. 3/ Johan Adolph Løppentin forpagter Brorupgaard. 4/ LH skriver betænkning over kvægsygen .	Olrik, 1946, s. 7.
1747	LH bliver baron.	-
1748	Frederik Bierre foged på Tersløsegård 1748-1752 (hvor FB dør).	-
1749	1/ LH afskediger fogeden Winderslev på Brorupgaard. LH rejser erstatningssag, men taber i 2 instanser. Pålæg fra LH om 'i Tide at tage noget Korn fra de svage Mænd udj Blæsinge og Haureberg til Skatter og en maadelig Landgilde'. 2/ Africanus tiltræder som degn i Havrebjerg-Gudum efter Andreas Petersen Romsgaard [1694-1760], der havde fået kald i Tersløse! Romsgaard og Holberg må have »kunnet« med hinanden, selv om LH ytrer en vis kritik i et brev til sin foged, F. Bierre, 11.11.1749.	-
1751	April: LH frasiger sig Kvæstorhvervet. Claus Jessen forpagter af Brorupgaard.	-
1752	Frederik Bierre, fogeden på Brorupgaard, dør.	-
1753	Ca. 14.1. Africanus hos LH. 30.1. LH skriver til biskop Hersleb om Africanus' lønkrav. 26.2. LH skriver til Kongen ang pastor Gynther, nævner at han har ladet kirken renovere for 500 Rigsdaler og beder om at han selv lades i fred.	-
1754	28.1.: LH dør.	-
	1/ 19.7. skriver Overhofmester C. Juel til Forvalter Chr. Hviid om genoprettelse af Staklebro. Heraf (og af pengeregnskab) fremgår at	

1755	broen lå hvor nuværende bro ligger, nemlig over Valdbæk, senere kaldet Skidenrende. 2/ December 1755 uenighed mellem Africanus og Gynter om kirkens aflåsning m.v. Africanus befaler Gynter i Kongens navn og indskriver et (problematisk) notat i Tillysningsbogen.	1/ Olrik 1946, s. 24. 2/ Eriksholm 1907, s. 34 ff.
1756	Africanus henvender sig til biskoppen. Det er student Schiødte's skyld, mener Africanus. Biskoppen noterer: »mig synes at hans Capitolium er ikke vel forvaret, og den africanske Selvraadighed blandet med europæisk Indbildning og Hofmod vil confundere hans Sandser«. ... Provsteret nedsættes januar 1756. Africanus accepterer at han ikke er præstens medtjener, men hans undergivne, får en alvorlig irettesættelse, men afskediges ikke.	Eriksholm, s. 41 ff.
1769	Kort over området tegnes. Olrik skriver: Carte over Store og Lille Waldbye tilligemed lernebjergby og Brorupgaard beliggende udi Antvorskov Amt Slagelse Herred St. Michels Sogn efter Hoilovlige Rentekammerets befaling forfattet Aar 1769 af A. Borch.	Olrik 1946, s. 18 + 24.
1770	Joachim Gynter dør og begraves ved kirken.	-
1785	Africanus er blevet blind og må i januar fratræde som degn; han fik en pension på 16 Rdl om året. Han og hans kone, Trine, flyttede til en lejlighed på Havrebjerg Mølle. De solgte hvad de havde og som de ikke skulle bruge. I april året efter var der brand på møllen, og de mistede hvad de havde. Trine kom på aftægt hos deres søn - og døde i 1789, mens Africanus kom på Slagelse Hospital. Man ved ikke hvornår han er død; sidste notat er fra december 1787, så han er formentlig død i 1788.	Eriksholm 1907, s. 48 f.
1804	Brand på Brorupgaard og igen 1856 (derefter opføres ny hovedgaard et stykke derfra).	-

BA's Holberg-sider

De fleste af mine Holberg-artikler indgår i »[Et åbent sind? Om Holberg's tænkning](#)«. Bogen foreligger som foreløbig udgave, der kan downloades gratis. Den vil blive udbygget og bearbejdet i løbet af 2006-2008. De artikler der har med »[Jeppe på Bjerget](#)« at gøre vil dog blive udgivet for sig i 2007.

I bogen er der afsnit om **Holberg's breve**, hans fortolkning af **naturetten og folkeretten**, hans **arbejde som filosof og teolog** - og en særlig del af hans **historieskrivning**; som eksempler på det sidste er valgt 'historier' om den albanske fyrste **Skanderbeg** og om profeten **Muhammed**.

I tilknytning til bogen har jeg samlet et [udvalg af Holberg-ting](#) [PDF] og lagt i en digital udgave på internettet. Det drejer sig bl.a. om komedien om **Gert Westphaler**, en række **epistler** og om værket om **natur- og folkeretten**.

Desuden har jeg påbegyndt en [oversigt over links \(og litteratur\) om Oplysningstiden](#).

ANDRE ARTIKLER (ENKELTE AF DISSE ER AF ANDRE FORF.):

ABRACADABRA: DIGITAL HOLBERG: artikler der er listet på *Open Directory Project*, her er de opdelt i emnegrupper | [Holberg's egne tekster](#) på nettet | [Rahbek's Holberg-udgave 1804-1814](#) | [Billeskov Jansen's udgave af: Værker i tolv bind](#) (indholdsfortegnelsen) | [Litteraturliste](#)

Teater: [Holberg-teater i Kalundborg](#) | [Holberg i Korsør](#) | [Krabasken i Kalundborg](#) [indgår i »[Et åbent sind](#)«] | [Niels Klim i Kalundborg](#) | [Niels Klim på Falster](#) | [Antihelten Jeppe](#) [indgår i »[Et åbent sind](#)«] | [Jeppe på gyngende grund](#) [om dansk-polsk opsætning; indgår i »[Et åbent sind](#)«]

Naturetten. Retsforhold (Supplerende): [Holberg og Bierne](#) | [Holberg, Naturetten og juristerne](#) (Ditlev Tamm i Kalundborg) | [Hugo Grotius](#) | [Deres velfortjente straf](#) (udstilling i Kalundborg)

Personer: [Holberg's konger](#) (Frederik IV, Christian VI og Frederik V) | Holberg's uven, juristen og historikeren [Andreas Hojer](#) | [Africanus og Gynther fra Havrebjerg](#)

Steder: [Sorø](#) | [Brorupgaard - Havrebjerg](#) | [Tersløsegård](#): Holberg's gods ved Sorø | [Theobald Stein's Holberg-statue ved Det Kongelige Teater i København](#)

Sprog: [Sprog og typografi](#) hos Holberg | **Udgivere og forskere:** [Thomas Bredsdorff](#) (Holberg-medaljen 2005)

Du kan åbne linkene så de fremkommer i **denne ramme** - eller så de fremkommer i et **nyt vindue**; brug *højreklik* til at vælge.

Denne rammes adresse: <http://bjoerna.dk/Holberg/links.htm> | Udgiver: [Kultursociolog Bjørn Andersen](#)